

Nuoriso, arvot ja media Venäjällä

Voices and Values of Young People – Representations in Russian Media. Eds. Marjatta Vanhala-Aniszewski & Lea Siilin. (Aleksanteri Series 6). Helsinki: Kikimora, 2007.

Venäläisestä nuorisosta ja nuorisotutkimuksesta on Suomessa kirjoitettu varsin vähän. Vanhala-Aniszewskin ja Siilin toimittamaan artikkelikokoelmaan tarttuu suurin odotuksin, joskin sen yhdeksän artikkelia ovat luonteeltaan ja tasoltaan erilaisia. Joukkoon mahtuu kiinnostavia tutkimusartikkeleita, jotka käsittelevät muun muassa nuorten henkisiä ja uskonnollisia arvoja ortodoksisessa nuorisomediassa; fasismia ja antifasismia venäläisillä uuspakanallisilla internetsivuilla ja Putin-nuorten NAŠI-järjestön diskursseja. Kaikista näistä aiheista on puhuttu Suomessa vain pintapuolisesti. Lisäksi kokoelmaan on otettu mukaan yleisempiä venäläisen nuorisotutkimuksen kehitystä ja venäläisten nuorten arvoja valottavia artikkeleita.

Kirjan toimittajat kertovat teoksen alkusanoissa kokoelman perustuvan monitieteisen suomalais-venäläisen tutkimushankkeen tuloksiin. Hankkeen tarkoituksena oli tutkia venäläisnuorten median käyttöä, sitä miten he ymmärtävät identiteettinsä ja kansallisuutensa sekä mitä he ajattelevat muun muassa valtiosta ja uskonnosta. Esipuheessa toimittajat kuvaavat lyhyesti nuorison asemaa Venäjän yhteiskunnan muutoksessa painottaen, että siirtyminen aikuisuuteen on nyky-Venäjällä aikaisempaa haasteellisempi prosessi. He viittaavat myös sukupolvien välisen kuilun olemassaoloon Venäjällä.

Vera Gnevaševan ja Oksana Namlinskajan artikkelissa ”Nuoret ja joukkotiedotus: Vuorovaikutus, luottamus ja odotukset” otetaan

nuorten ja joukkotiedotuksen välisen vuorovaikutuksen lähtökohdaksi *thesaurus*-näkökulma. Kirjoittajien mukaan tästä näkökulmasta keskeistä on ymmärtää miten yksilön kypsyminen prosessin aikana muodostuvat käsitykset merkittävistä ”toisista”. Jos näkökulmaa olisi käytetty aineiston analyysissä, eikä vain jätetty maininnaksi artikkelin alussa, se olisi voinut tarjota kiinnostavan teoreettisen lähtökohdan, joka voisi olla relevantti tutkittaessa median vaikutusta venäläisiin nuoriin. Yhden näkökulman kautta ei kuitenkaan ole mahdollista tarkastella niin lukuisia teemoja kuin artikkelissa oli yritetty tehdä. Artikkelin ongelma onkin siinä käsiteltyjen teemojen moninaisuus ja päällekkäisyys.

Valeri Lukovin, Vladimir Lukovin ja Nikolai Zaharovin osuudessa ”Venäläisnuorten sosiaaliset ja kulttuuriset arvo-orientaatiot” keskustellaan lyhyesti arvon käsitteestä ja erilaisten länsimaisten tieteellisten käsitteiden soveltamisongelmista Venäjällä. Ongelma on tuttu kaikille Venäjän-tutkijoille ja sille soisi antettavan enemmän huomiota, mutta tässäkin artikkelissa ei päästä analyysissä kovin pitkälle. Artikkelin empiirisemmissä osissa kuvataan muun muassa marxismi-leninismien suosion äkillistä laskua vuosien 1984 ja 1989 välisenä aikana venäläisten opiskelijoiden keskuudessa. Ollisi ollut paikallaan pohtia myös menetelmällisiä kysymyksiä. Kyselytutkimuksissa saadaan usein vastauksia, joita vastaajat olettavat haluttavan eikä niinkään sellaisia, jotka kuvastavat vastaajien ”oikeita” mielipiteitä. Tutkijat tuovat toki esille myös arvotutkimuksen metodisia ongelmia, jotka liittyvät siihen, miten arvoja käsitteellistetään ja miten niitä tulkitaan. Kun venäläisnuorilta kysyttiin 1990-luvun puolivälissä

arviota kommunismista vain 2–5 % oli – tutkimuksesta riippuen – suhtautunut siihen positiivisesti. Kuitenkin kymmenkertaisesti suurempi määrä suhtautui myönteisesti arvoihin, joita kommunismin oletetaan edustavan, kuten tasa-arvoisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen.

Valeri Lukovin artikkelissa ”Venäjän nuoriso: teoreettinen ja empiirinen tutkimus” tarkastellaan venäläisen nuorisotutkimuksen kehitystä 1920-luvulta lähtien. Artikkelin aiheeseensa nähden kovin suppea, mutta silti kiinnostava. Se kuvaa varsin hyvin yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kehitystä Venäjällä. Tekijä tuo esille Lokakuun vallankumouksen jälkeisen ajan vaikutuksen nuorisotutkimukseen: tuolloin tutkittiin erityisesti työläisnuoria, opiskelijoita ja nuorten yhteiskunnallisia liikkeitä muun muassa marxilaisia ja freudilaisia teoreettisia lähtökohtia käyttäen. Tältä kaudelta mainitaan myös Vygotskin ja Makarenkon pedagoginen tuotanto. Nuorisotutkimus sai kehittyä kohtuullisen vapaasti aina kolmevuotikoulun aste, jolloin puolueen ideologinen valvonta, luokkatietoisuuden ja puhdasoppisuuden vaatimukset siivosivat ei-marxilaiset vaikutteet pois.

Stalinismin kauden jälkeen nuorisotutkimus pääsi uudestaan kehittymään 1960-luvulla Komsomolin keskuskomiteaan kuuluneiden sosiologien toimesta. 1960- ja 1980-luvulla tehtiin laajoja, koko Neuvostoliiton kattavia kyselyitä nuoriso-ongelmista. Osa näiden kyselyiden tekijöistä, esimerkiksi Igor Kon, Mik Titma ja Vladimir Lisovski vaikuttivat venäläisessä (ja virolaisessa) nuorisotutkimuksessa vielä 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa. 1990-luvun alussa Venäjän nuorisotutkimuksen muutamien keskeisten toimijain – kuten Moskovan Keskus-Komsomol-koulun tutkimusyksikkö – joutuivat talou-

dellisiin vaikeuksiin tai lopettivat toimintansa. 2000-luvun puolella erityisesti Venäjän tiedeakatemi-an sosiologian osasto, jota johti Suomessakin useasti vieraillut Vladimir Tšubrov ja nyttemmin Julia Zubok, on aktivoitunut.

Marjatta Vanhala-Aniszewski tarkastelee artikkelissaan kriittisen diskurssianalyysin avulla venäläisnuorten mielikuvia Euroopasta ja eurooppalaisuudesta. Kirjoittaja tarjoaa hyödyllisiä analyttisiä välineitä tutkimukseen, jossa selvitetään, tuntevatko venäläisnuoret kuuluvansa eurooppalaiseen tilaan vai olevansa sen ulkopuolella. Venäläisten ”toiseutta” Euroopassa kuvastavat erot venäläisnuorten ja muiden eurooppalaisnuorten mielenkiinnon kohteissa. Vaikka venäläisen kulttuurin omalaatuisuutta avoimesti julistetaan, Eurooppa koetaan kuitenkin muodikkaaksi paikaksi erityisesti kulttuurin alueella ja Euroopan merkitykset voidaan tulkita ja muokata siten, että ne sopivat venäläiseen kontekstiin.

Jussi Lassila käyttää diskurssin tavaramuotoistumisen (*commodification*) käsitellä analysoidessaan NAŠI-nuorisoliikkeeseen liittyviä tekstejä. Tekstit ymmärretään diskurssiiviksi tavaroiksi, joihin sisältyvät viestit on pakattu ja markkinoidaan myyvässä muodossa. Lassila väittää, että 1990-luvulla nuorisopolitiikka ei jäänyt vain ylätasoinen diskurssiksi, vaan että nuoret aktivistit omaksuivat ja käyttivät diskurssia aktiivisesti. Tämän väitteen tueksi ei kuitenkaan tarjota mitään evidenssiä. Voidaan yhtä hyvin väittää, että ylätasoinen diskurssia kyllä luotiin ja levitettiin nuorten keskuuteen, mutta nuorisoi ei niitä omaksunut. Sen tutkiminen, missä määrin liikkeeseen osallistuneet nuoret jakoivat ylätasoinen diskurssit, ei onnistu niillä välineillä, joita Lassila käyttää. Kirjoittaja nimeää kaksi osittain päällekkäistä diskurssia: neuvostoajalle tyy-

pillinen diskurssi (jota erilaiset neuvostotyyppiset ilmaisut luonnehtivat) ja neo-liberalistinen diskurssi. Lassilan mukaan eräs NAŠI-järjestön tekstien huomiota herättävä piirre on se, että niissä luodaan yksinkertaistettuja yhteyksiä abstraktien käsitteiden välille, joiden pohjalta muodostetaan koherentti diskurssi. Tämä näyttää tekijän mukaan olevan tyyppillistä muidenkin venäläisten nuorisojärjestöjen teksteille. Kokonaisuutena artikkeli tarjoaa hyödyllisiä näkökulmia kielenkäytön pragmaattisen ulottuvuuden tutkimiseen osana nykyisen venäläisnuorison poliittisen sosialisoinnin tutkimusta.

Kirjan päättää Kaarina Aitamurron erittäin kiinnostava artikkeli *Rodnoverie*-yhteisön tavoista käsitteellistää fasismi ja anti-fasismi. Radikaalien Venäjän oppositioon kuuluvien nuorten internetin käyttö on varsin vähän tutkittu aihe. Se, että juuri netin foorumeja käytetään tämän tutkimuksen lähteenä, on perusteltua, koska *Rodnoverie*-yhteisö on osittain maanalainen liike. Kuitenkin olisi voinut olla hyödyksi reflektoida hiukan perusteellisemmin tämän lähdeaineiston käytön logiikkaa ja Venäjän in-

ternetiä tutkimuksen kontekstina. *Rodnoverie*-yhteisö on sisäisesti hajanainen ja siinä vaikuttaa kaksi vastakkaista siipeä. Toinen siipi propagoi radikaalia nationalismia ja toinen etnistä suvaitsevaisuutta. Eräs tärkeä seikka, jota kirjoittaja pohtii, on fasismi-käsitteen heuristinen arvo poliittisen oikeistoradikalismien tutkimuksessa Venäjällä. Ei ole yllättävää, että yhteisön kahtiajakautuneisuus näkyy myös kahtena erilaisena fasismin tulkintana. Näyttää siltä, että fasismi-käsitteen selittävä potentiaali Venäjällä on erittäin vähäinen. Aitamurron artikkeli tarjoaa arvokasta tietoa venäläisnuorten uskonnollisen ja poliittisen identiteetin välisestä suhteesta.

Kokonaisuutena artikkelikoelma on varsin epätasainen. Empiiriset analyysit ja myös Venäjän nuorisotutkimuksen kehityksen kuvaus sisältävät kuitenkin Suomessa uutta tietoa niin Venäjän nuorisosta kuin venäläisestä yhteiskuntatieteestäkin. Myös teoreettisessa mielessä teoksessa on kiinnostavia avauksia, vaikka useissa artikkeleissa jäädäänkin nimenomaan vain avauksen asteelle.

Vesa Puuronen & Denis Zujev

Belfastilainen brittieversti Vienen Kemissä

Nick Baron: *The King of Karelia: Col. P.J. Woods and the British Intervention in North Russia 1918–1919. A History and Memoir.* London: Francis Boutle Publishers, 2007.

Teos on kiehtova tarina 1900-luvun imperiumin pojan kokemuksista maailman turuilla mitä eksoottisimmissa olosuhteissa. Kirjaa lukiessa lukija päätyy ihmettelemään, minne kaikkialle intressejään puolustava suurvalta lapsiaan lähettääkään. Työskennellessään Britti-imperiumin sotamuseossa Lontoossa Nick

Baron sai käsiinsä Philip Woodsin muistelmakäsikirjoituksen *Karelian Diary*, joka tarjoaa arvokasta informaatiota liittoutuneitten interventiosta Pohjois-Venäjälle 1918–1919 sekä Venäjän sisällissodasta ja Karjalan ja karjalaisten historiasta. Tässähän myös suomalaisilla oli oma roolinsa ”suursuomalaisina” ja ”heimoaktivisteina”. Teos jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisen muodostaa Baronin laatima, vuonna 1880 Belfastissa syntyneen eversti Philip Woodsin elämäkertatutkimus. Toisena osana on Woodsin elämäkertateksti *Karelian Diary*, jonka